

KYRKOHISTORIA – EN ÖVERSIKT

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förhistoria
- Bibelns Gamla Testamente
- Patriarkerna
- Profeten Jesaja (700-talet f.Kr)
- Profeten Jeremia (500-600-talet f.Kr)
- Profeten Hesekiel (500-talet f.Kr)

Inledningen på kristendomen
- Jesus från Nasaret (0-33)
- Paulus (4-64 ca)
- Petrus (?-64 ca)

Evangelisterna (64-130)

Kyrkofäder
- Palladios (ca 363-431
- Origenes (185-254)
- Den store Augustinus (354-430)
- Hieronymus (347?-420)
- Lyon ett tidigt kyrkocentrum

Kyrkofädernas spridning

Konstantinopels dominans

De stora Kappadokierna
- Baseleios den store (329-379)
- Gregorius av Nyzza (335-394)
- Gregorius av Nazianzos (329-390)

Tidiga kyrkogiganter
- Johannes av Crysostomos (344-407)
- Kejsare Theodosius I (346-395)
- Patrick av Irland (390-461)
- Benedikt av Nursia (480-547)
- Franken Klodvig (466-511)
- Gregorius den store (540-604)
- Isidorus av Sevilla (560-633)
- Bonifatius (680-754)
- Beda Venerabilis (672-735)
- Påven Leo III (?-816)
- Ansgar (801-865)
- Kyrillos (827-869) och Methodios (826-885)
- Bernard av Clairvaux (1090-1153 ,

Brytning väst- och östkyrkan 1054

Korstågen

Skolastik
- Anselm av Canterbury (1033-1109)
- Abelard (1079-1142)
- Alexander av Hales (1185-1245)
- Albertus Magnus (1200-1280)
- Bonaventura (1220-1274)
- Thomas av Aquino (1225-1274)
- Mäster Eckehart (1260-1327)
- William Ockham (1285-1348)

Klosterordnar
- Cisterciensorden bildades 1098
- Karmelitorden instiftades 1155
- Dominikanorden 1216
- Franciskanordern 1223

Klostren som kunskapsspridare
- Katedralskolorna

När Sverige var katolskt
- Lund ärkebiskopssäte 1104
- Uppsala svenskt ärkestift 1164
- Heliga Birgitta (1303-1373)

Reformationen
- Motiven för reformationen
- Tryckkonsten en teknisk förutsättning
- Religionskrig och maktsträvanden
- Kyrklig eller världslig makt?
- Gustav Vasa inledde reformationen 1535
- Luthersk reformation i Danmark och Norge
- Uppsala möte 1593
- Henrik VIII (1491-1547) av England
- Jesuitorden bildades 1540
- Kyrkofred i Augsburg 1555

Efter reformationen
- Hugenotter i Frankrike
- Peterskyrkan i Rom invigdes 1626
- Metodismen startade 1737
- Frälsningsarmén 1865
- Kyrkornas världsråd bildas 1948

Förhistoria

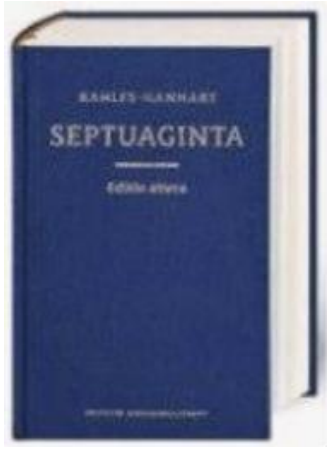

Bibelns Gamla Testamente

Bibelns gamla testamente kommer från material som vuxit fram under mer än tusen år före kristendomens begynnelse. Innehållet i Gamla Testamentet bedöms ha skrivits ned under 500-talet f.Kr. Troligen har flera författare bidragit till innehållet som emellanåt har överlappande faktainnehåll.

Gamla testamentet skrevs på hebreiska. Under perioden 200-300 f.Kr översattes texter till grekiska. Grekiskan dominerade regionen i östra Medelhavet efter Alexander den stores erövringar.

Den grekiska översättningen av Gamla Testamentet kallas ”Septuaginta”.

Judarnas Gamla Testamente kallas Tanakh och består av Tora (lagen), Profeterna och Skrifterna.

Innehållet i Gamla Testamentet är till stora delar en grund för judendomen, kristendomen och islam. För judendomen är förbundet mellan Gud och Israel en grundstomme.

Patriarkerna

I Gamla Testamentet finns tre patriarker. Det börjar med Abraham som tros ha utvandrat från staden Ur i Mesopotamien till Kanaans land. Abraham fick sonen Isak som i sin tur erhöll sonen Jakob. De tre nämnda utgör patriarker.

Abraham fick också en son med slavinnan Hagar som kom att heta Ismael. Denne Ismael anses vara kopplad till islams grund. Abraham är sålunda anfader till både kristendomen och islam.

Profeten Jesaja (700-talet f.Kr)

Jesaja anses vara de störste av profeterna i Gamla Testamentet. Han var verksam på 700-talet f.Kr. Jesaja talar mycket om rättfärdighet och hopp om framtiden.

Bilden: Profeten Jesaja

Profeten Jeremia (500-600-talet f.Kr)

Jeremia verkade omkring 500-600 f.kr. Han varnade bland annat för Jerusalems fall.

Bilden: Profeten Jeremia

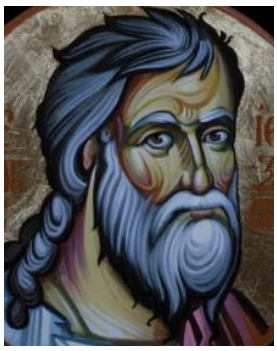

Profeten Hesekiel (500-talet f.Kr)

En tredje profet är Hesekiel. Under den babylonska fångenskapen bidrog Hesekiel med uppmuntran till judarna.

Bilden: Hesekiel

Inledningen på kristendomen

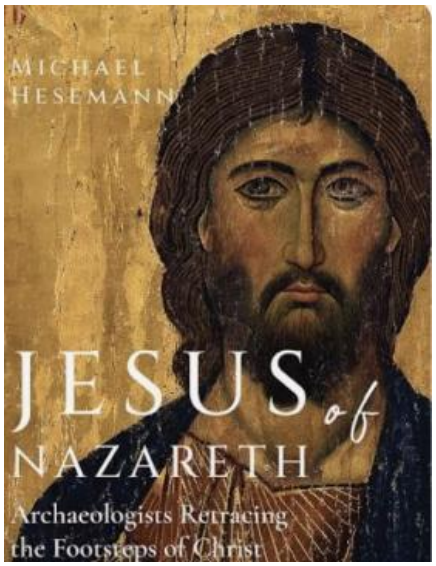

Jesus från Nasaret (0-33)

I boken ”Bibeln och arkeologerna” av professor Hans Furuhagen förtäljer författaren att det finns många historiska bevis på Jesu existens.

I romerska källor anges bland annat att det fanns en väckelserörelse som åstadkom mycket besvär för myndigheterna.

Jesus och hans lärjungar vandrade runt i Galiléen och Judéen, predikade och omtalade att Gudsriket var nära förestående.

I bergspredikan anges många normativa regler för hur människor bör bete sig mot varandra. Kärleksbudskapet blev vägledande.

År 33 blev Jesus avrättad genom korsfästning anklagad för vad vi idag närmast skulle kalla uppvigling och spridning av irrläror. Korset blev symbolen för den kristna rörelsen.

Redan år 30 hade en församling startat i Jerusalem. Jakob var bror eller nära släkting till Jesus. Han blev överhuvud för Jerusalems församling. Jakob blev stenad av en judisk mobb år 62.

Paulus (4-64 ca)

Det fanns i början starka motsättningar avseende den kristna rörelsens inriktning. Paulus åsikter kom att ligga till grund för rörelsens utformning.

Som romersk ämbetsman hade Paulus ansvarat för många förföljelser av de kristna. Han lystrade då till namnet Saul. Bland annat deltog Saul i avrättningen av Stefanus år 33. Stefanus blev den förste martyren.

Sauls omvändelse på väg till Damaskus är berömd. Via en omvälvande uppenbarelse antog Saul kristendomen och bytte då namn till Paulus. Denne anses av många vara en av de största tänkarna genom tiderna.

Med utgångspunkt från staden Antiokia missionerade och organiserade Paulus församlingar i en för honom upplevd kallelse att missionera.

Palestina ingick i det romerska riket. Genom att romarriket var stort och sammanhängande kunde man färdas utan större svårigheter inom riket.

Paulus brev till församlingarna utgör viktiga historiska dokument.

Petrus (?-64 ca)

Petrus var en av Jesu lärjungar. Förutom att Petrus predikade i Jerusalem, Antiokia och Mindre Asien missionerade han bland annat i Rom. I Rom blev han enligt traditionen den förste biskopen.

Under kejsare Neros förföljelser av kristna korsfästes Petrus år 64. På egen begäran skall Petrus ha blivit korsfäst uppochned för att inte efterlikna korsfästelsen av Jesus.

På platsen där Petrus korsfästes byggdes den enorma Peterskyrkan.

Evangelisterna (64-130)

Nya testamentet tillkom under det första århundradet efter Jesu död och beskriver förbundet mellan Gud och hela mänskligheten genom Jesu inkarnation, död och uppståndelse.

Evangelierna utgörs av biografier över Jesu liv och budskap. För att kunna ingå i Nya Testamentet krävdes att författarna var någon av Jesu lärjungar eller att man stod dem nära.

Nya testamentet inleds med de fyra evangelierna skrivna av de fyra evangelisterna.

Markusevangeliet är äldst och tillkom omkring åren 65-70.

Matteusevangeliet skrev omkring åren 70-90.

Evangelium enligt Lukas tillkom omkring åren 75-90.

Johannes var det sista evangeliet skrivet omkring åren 90-100.

Det fanns fler evangelister än de ovan nämnda. Thomasevangeliet kom aldrig med i Nya Testamentet men nämns ibland som källa.

Kyrkofäder. Sida 1(2)

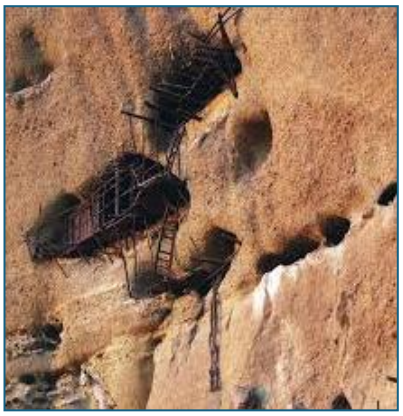

Under de första århundradena efter Jesu död kom en tid där många människor sökte sig till avlägsna eller udda platser för att meditera och ofta leva under sträng askes. Genom att yrka på sträng yttre avhållsamhet skulle man vinna inre koncentration.

Mycket av de tankar som framkom har direkt eller indirekt påverkat den västerländska kulturen.

Särskilt i norra Egypten och Palestina har män och kvinnor sökt ett rikare inre liv genom att leva som eremiter.

Bilden: Eremitboningar i Egypten

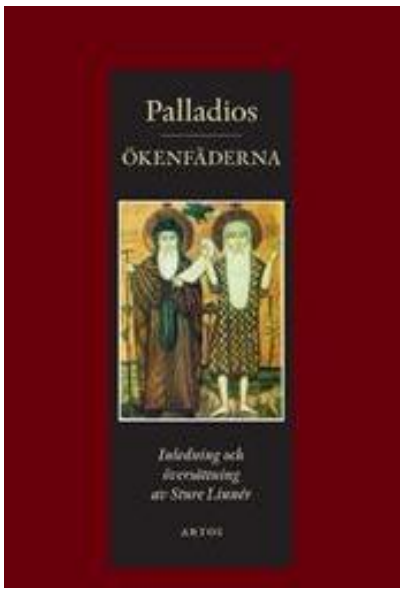

Palladios (ca 363-431)

Egna ögonvittnesskildringar av dessa så kallade ökenfäder har bland annat dokumenterats av författaren Palladios.

Det är brukligt att för att kallas kyrkofader skall fyra kriterier uppfyllas:

- För det första skall man ha levt under den tidiga kristna epoken dvs ha en hög ålder.
- För det andra skall man haft ett heligt liv.
- Det tredje kravet är att kyrkofadern skall ha varit en lärare i tron.
- Slutligen skall kyrkofadern ha fått kyrkans erkännande.

Kyrkofäderna har efterlämnat mängder av skrifter. Många finns översatta till svenska. Det finns ett hundratal personer som kallas kyrkofäder och därigenom är antal skrifter betydande.

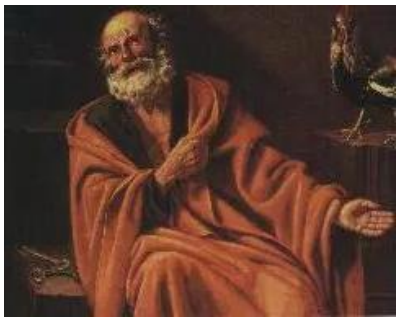

Bilden till vänster: Kyrkofadern Tertullianus (155-220)

Bilden till vänster: Kyrkofadern Irenius av lyon (130-200)

Kyrkofäder. Sida 2(2)

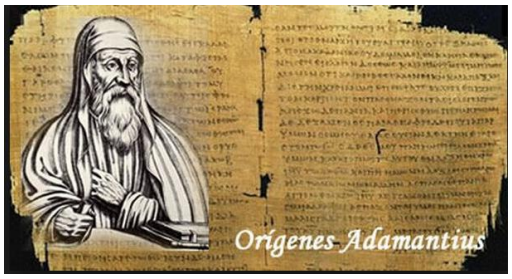

Origenes (185-254)

En av de mest betydelsefulla kyrkofäderna var Origenes. Han verkade tidigt i den kristna rörelsens tillkomst och anses vara en av de största andliga tänkarna.

Origenes publicerade mer än 2.000 dokument och var en synnerligen aktiv debattör och tänkare.

I skrifterna framhäver Origenes bland annat att man inte skall frestas att förklara det oförklarliga och att Bibeln skall tolkas allegoriskt.

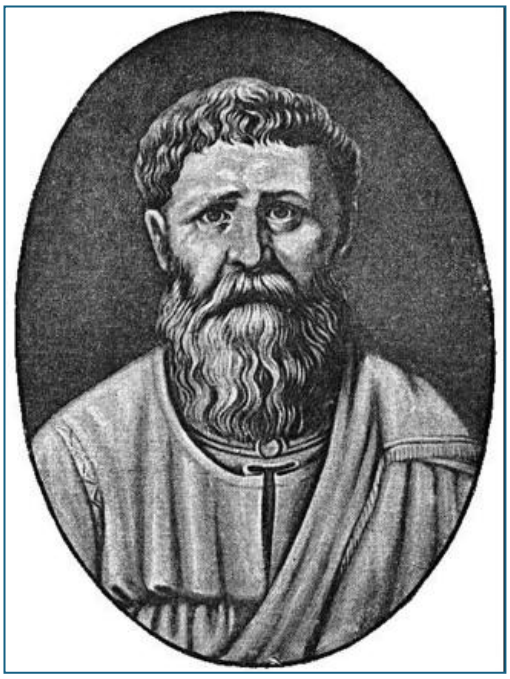

Den store Augustinus (354-430)

Få personer har påverkat det västerländska kulturarvet mera än Augustinus. Hans kända och innehållsrika verk ”Bekännelser” anses vara ett psykologiskt och andligt mästerverk.

Geografiskt verkade Augustinus i Kartago i Nordafrika efter att ha studerat för den lärde Ambrosius i Milano.

Bilden: Augustinus

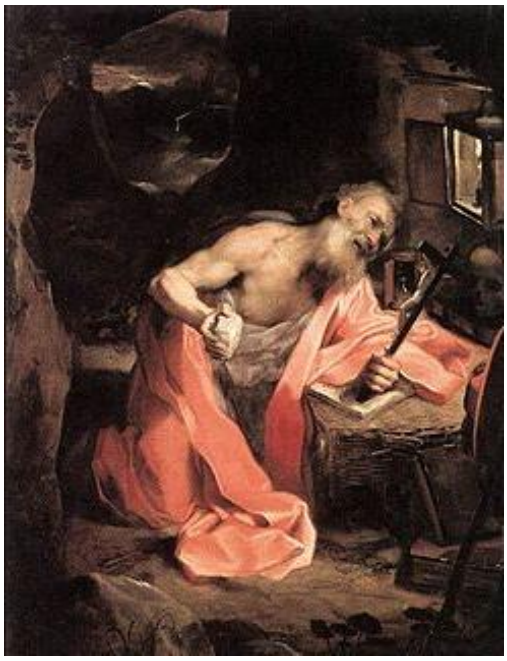

Hieronymus (347?-420)

Hieronymus översatt hela gamla testamentet från hebreiska till latin (Versio Vulgata). Denna översättning påverkade hela västkyrkan.

Hieronymus reviderade också den latinska översättningen av evangelierna. Gudstjänsterna kunde därmed övergå från grekiska till latin.

Lyon ett tidigt kyrkocentrum

Lyon, som ligger i Rhonedalen i Frankrike, blev tidigt ett centrum för kyrkan. Förföljelser från romarna ledde till flera martyrskap i staden.

Irenius var biskop i Lyon redan under 100-talet e.Kr. Flera skrifter med avancerade teologiska tankar härleddes av Irenius.

Kyrkofädernas spridning

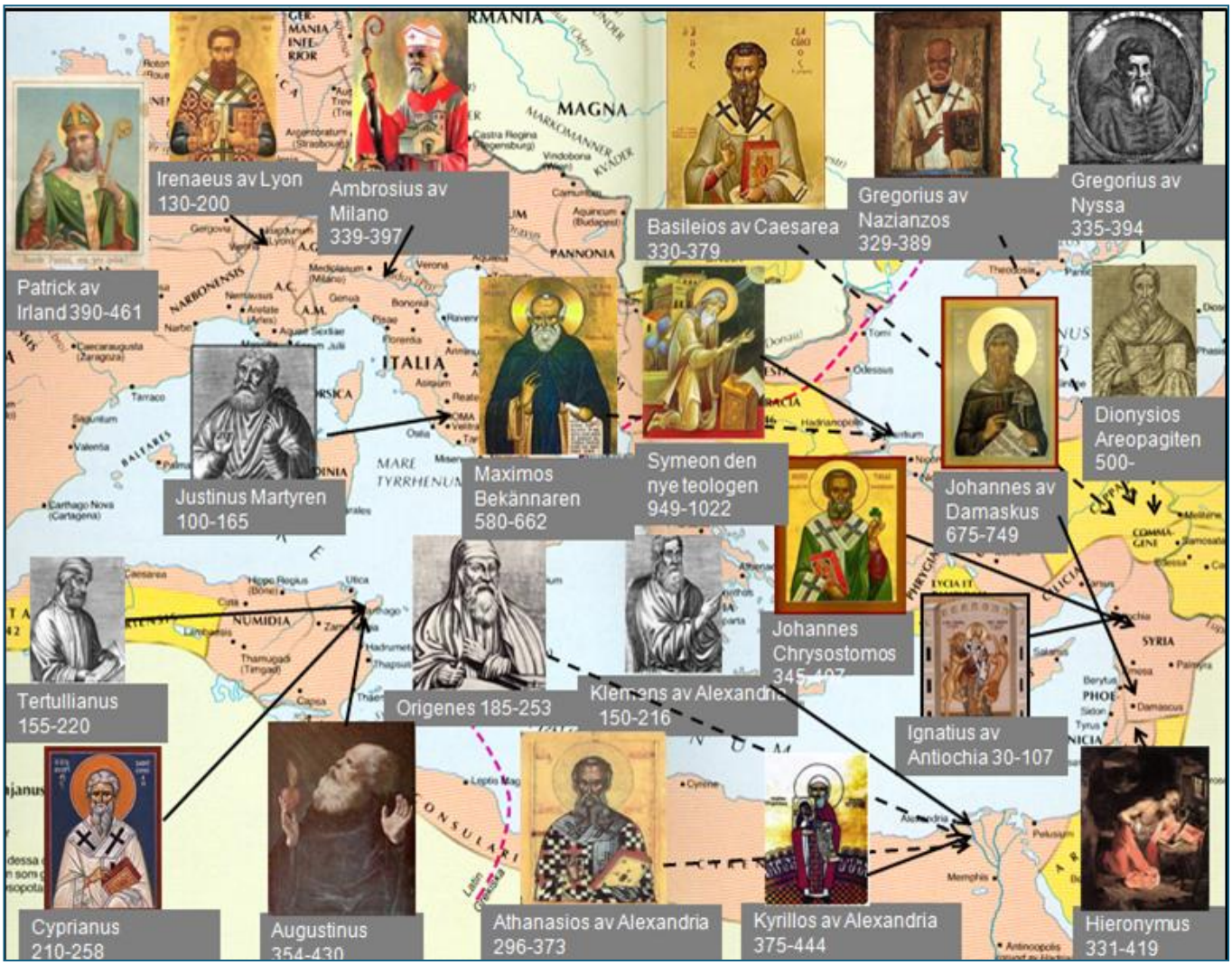

Det väldiga romerska riket kom att innefatta mängder av teologer spridda över hela landet. Bilden ovan illustrerar berömda kyrkofäder utspridda runt Medelhavet.

Under fler århundraden med början på 100-talet drog mängder av människor sig ut i ensligheten för att meditera.

Det romerska riket var utbrett runt Medelhavet och det var därmed relativt lätt att ta sig till andra delar av riket. Kristendomen spreds till städerna där biskopar blev ledande gestalter.

Vissa städer blev teologiska centra. Alexandria, Antiokia, Rom, Milano, Kartago, Konstantinopel och andra städer är exempel härpå.

Man skall uppmärksamma att det var under en mycket lång tidrymd som spridningen av det kristna budskapet pågick. Samtidigt förföljdes de kristna med grymhet. Många miste livet och blev martyrer.

År 313 utlyste kejsare Konstantin trosfrihet och kristendomen blev liknande en statsreligion. Det underlättade naturligtvis spridningen av kristendomen.

Det väldiga romerska riket kom att innefatta mängder av teologer spridda över hela riket.

Konstantinopels dominans

Kejsarmakten i Konstantinopel var dominerande även över kyrkan under långa tider.

En patriark med ungefärlig ställning som påve inrättades i staden. Konkurrens kom att uppstå med påven i Rom.

År 325 kallade kejsare Konstantin till det första kyrkomötet i Nicea som ligger strax utanför Konstantinopel.

Bilden: Kyrkomötet i Nicea år 325

Året därpå började kejsare Konstantin uppföra födelsekyrkan i Betlehem.

Bilden: Interiör från födelsekyrkan i Betlehem

År 381 är det ekumeniskt kyrkomöte i Konstantinopel.

År 394 genomförs ett koncilium i samma stad.

Åren 532-537 uppfördes den väldiga kyrkan Haga Sofia i Konstantinopel.

Bilden: Haga Sofia

De stora Kappadokierna

Kappadokien ligger i det inre av Turkiet och har mycket märkliga bergsformationer.

I detta landskap verkade under 300-talet tre mycket berömda tänkare och förkunnare som kallas ”de tre stora kappadokierna”.

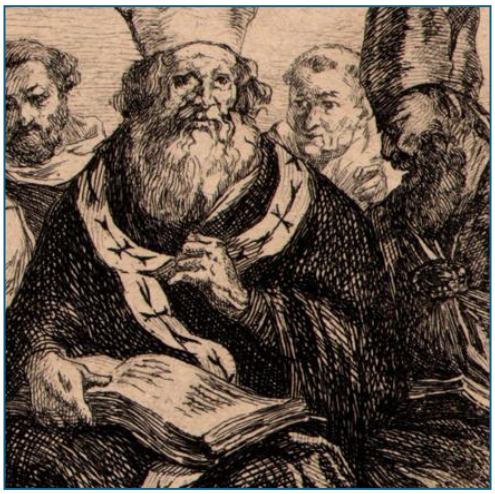

Baseleios den store (329-379)

Baseleios den store benämns ibland som ”Andens teolog” för sina regler om klosterliv och tankar om meditation.

Den liturgi och kyrkoprocedurer som fortfarande används av den Ortodoxa kyrkan har kommit från Baseleios. Han är en av de största kyrkofäderna.

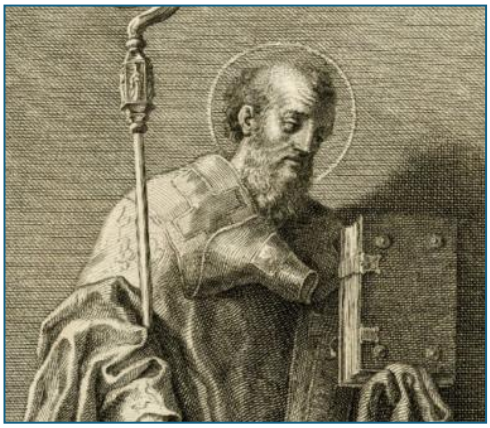

Gregorius av Nyzza (335-394)

Gregorius av Nyzza var bror till Baseleios.

Gregorius skrift ”Den heliga Makrinas liv” är en av de mest uttömmande berättelserna om kvinnoliv under tidsepoken. Makrina var Gregorius mor och förebild.

Gregorius skrev om Guds oåtkomlighet i skriften ”Det Gudomliga mörkret”.

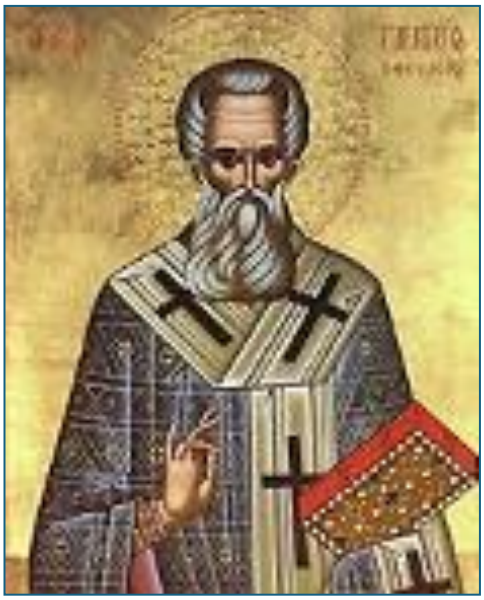

Gregorius av Nazianzos (329-390)

Den tredje berömde kappadokiern var Gregorius av Nazianzos. Denne Gregorius upplevde ständiga konflikter mellan ett yttre och ett inre liv.

Trots konflikter blev han patriark i Konstantinopel och kom att leda den kristna rörelsens utveckling under lång tid.

Bland annat ett verk om treenigheten åstadkom Gregorius.

Tidiga kyrkogiganter. Sida 1(3)

Johannes av Crysostomos (344-407)

Johannes var son till en romersk general. Han blev vald till patriark i Konstantinopel.

Johannes utformade och skrev ned en liturgi som kom att bli den dominerande i Bysantinska riket under nästan tusen år.

Bilden: Johannes Crysostomos avbildad i skulptur i New York.

Kejsare Theodosius I (346-395)

Kejsare Theodosius var den siste romerske kejsaren som härskade över hela det stora romerska riket. Efter hans tid började förfallet och angreppen från ”barbarer”.

Theodosius gjorde kristendomen till den enda tillåtna religionen i romerska riket år 391. En statsreligion i dess rätta betydelse.

Patrick av Irland (390-461)

Kristendomen spreds över hela romerska riket och även i närliggande länder utanför riket.

Till Irland kom aposteln Patrick och grundade flera församlingar. Detta ledde till att många munkar från Irland kom att sprida kristendomen över Europa. Sannolikt även till västra Sverige.

Patrick är Irlands nationalhelgon.

Benedikt av Nursia (480-547)

Benedikt *av* Nursia grundade benediktinerorden i Monte Cassino i Italien. Benediktinerorden blev den dominerande klosterordern i västerlandet. Benedict av Nursia är Europas skyddshelgon.

Bilden: Klostret Monte Cassino i södra Italien

Tidiga kyrkogiganter. Sida 2(3)

Franken Klodvig (466-511)

Franken Klodvig tillhörde ätten merovinger som dominerade romarnas Gallien, dvs det nuvarande Frankrike.

Klodvig döpte sig och antog kristendomen vilket fick en oerhörd betydelse för hela Europa.

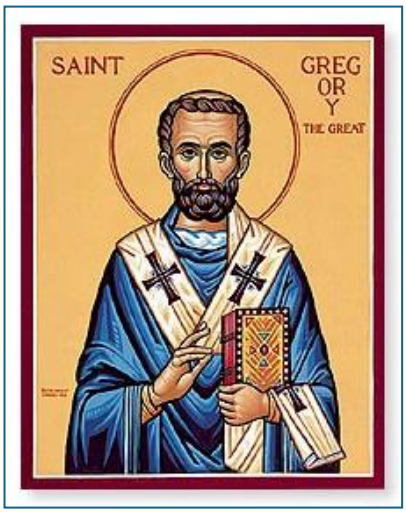

Gregorius den store (540-604)

Gregorius den store var påve åren 590-604. Han listade sju dödssynder: högmod, girighet, vällust, avund, frosseri och likgiltighet.

Gregorius skrev många kyrkliga hymner vars struktur blev kallade Gregoriansk sång.

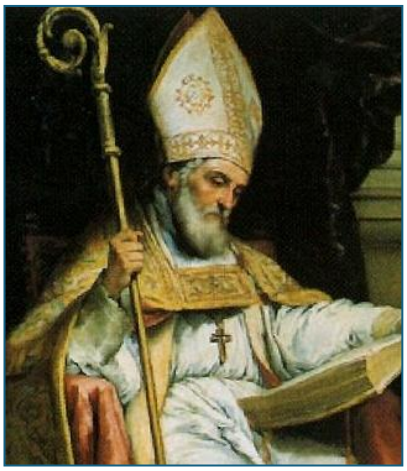

Isidorus av Sevilla (560-633)

Den store tänkaren och teologen Isidorus sökte försoning med goterna som hade trängt in i Spanien.

Isidorus betraktas som den sista kristna filosofen under antiken och som den siste store latinske kyrkofadern.

En hög morallära var det viktigaste han tillförde kyrkoläran.

Bonifatius (680-754)

Bonifatius var född i England och fick i uppdrag av påven att missionera bland germanerna. Han kallas därför ”Tysklands apostel”.

Tidiga kyrkogiganter. Sida 3(3)

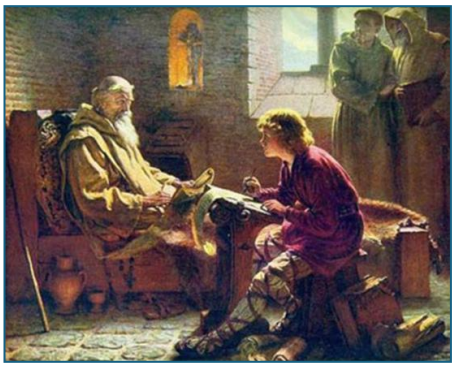

Beda Venerabilis (672-735)

Beda ”den vördnadsvärde” var munk i England. Tilläggsnamnet har han fått för sin vishet.

Beda skrev psalmer och var dessutom historiker. Englands historia år 100-700 har tillkommit mest via Beda.

Påven Leo III (?-816).

En mycket betydelsefull händelse för kyrkan var när Karl den store kröntes som kejsare av påven Leo III år 800.

Kyrkan fick därmed beskydd av den störste härskaren i Europa.

Ansgar (801-865)

Ansgar kallas ”Nordens apostel”.

Det första besöket till Sverige och Birka skedde år 830.

Ansgar var tysk benediktinmunk och blev ärkebiskop i Hamburg-Bremen.

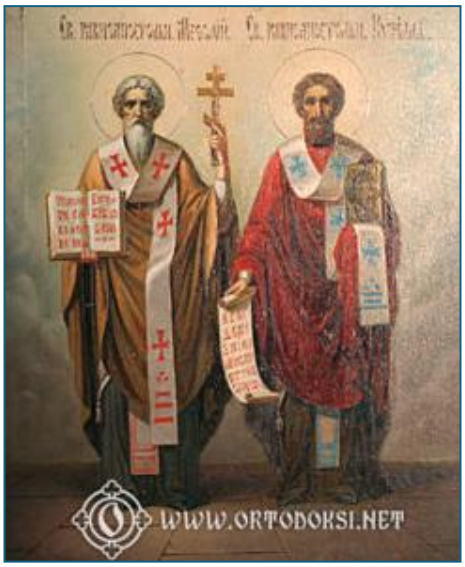

Kyrillos (827-869) och Methodios (826-885)

Kyrillos och Methodios var bröder som missionerade bland slaverna.

De lade också grunden till det kyrilliska alfabetet ibland kallat ”kyrkoslaviska”.

Först år 988 lät Vladimir av Kiev döpa sig. Kiev blev ett kyrkligt centrum.

Bernard av Clairvaux (1090-1153)

Bernard var abbot och mystiker inom den kristna läran. Han var en av de viktigaste andliga personerna under medeltiden. Bernard var också politiskt aktiv.

Vid 22 års ålder gick han in i klostret i Citeaux. Där gjorde sig Bernard känd som intensiv predikant. Klosterrörelsen tillhörde cisterciensrörelsen och var mycket sträng och asketisk. Meditation och fromhet var förhärskande.

Bernard kom att ge sitt fulla stöd till Tempelriddarorden och blev också den som slutligen fick igång korstågen mot det heliga landet.

Brytning väst- och östkyrkan 1054

Påven i Rom och patriarken av Konstantinopel bannlyste varandra år 1054. En brytning som delade den kristna världen under drygt 1000 år.

Gränsen mellan den västliga och östliga kyrkan kom att gå rätt genom vissa länder på Balkan.

Korstågen

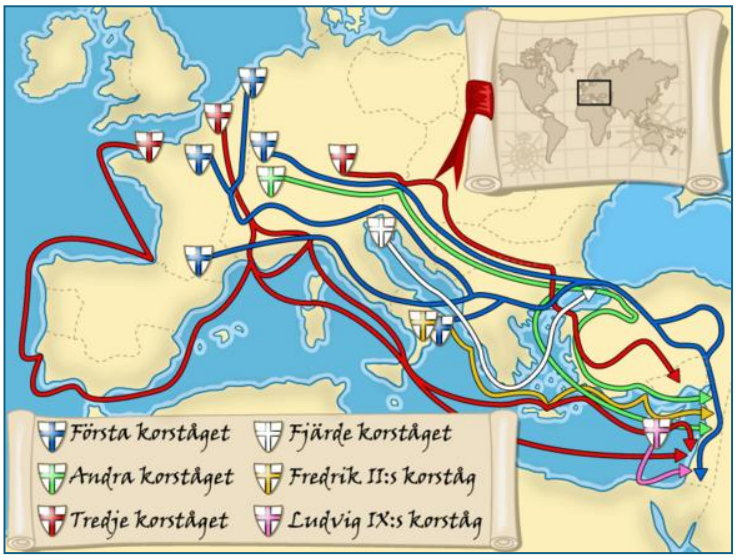

Första korståget avtågade år 1096.

Jerusalem erövrades 1099 under fruktansvärda massakrer.

Under cirka 200 år genomfördes enligt gängse uppfattning nio korståg.

Striderna var mycket grymma och oförsonliga.

Den historiska händelsen när Rickard Lejonhjärta mötte Saladin i strid har skildrats på många sätt.

Skolastik. Sida 1(3)

Under högmedeltidens inledning kom en procedur för tänkande och bevisföring att förhärska som kallas skolastik.

Skolastikens metodik berörde inte bara det teologiska ämnet utan alla ”vetenskapsområden”.

Genom att analysera en frågeställning ur ett perspektiv och vända på perspektivet ur motsatt aspekt och dessutom vrida och vända på frågan flera gånger gav analysen ett svar som man ansåg vara så nära sanningen som möjligt.

Resultatet av analysen blev vad man ansåg vara förnuftssanningar. Metoden blev förhärskande på universiteten som började skapas under medeltiden.

I skolastiken blandade man in Aristoteles förnufts-sanningar som var 1500 år gamla.

Anselm av Canterbury (1033-1109)

Engelsmannen Anselm menade att all kunskap utgår från en trosakt.

Han predikade om försoning som ledord.

Anselm beskrev också ett gudsbevis.

Bilden: Anselm av Canterbury

Abelard (1079-1142)

Abelard betonade att en handling skall bedömas moraliskt och inte efter arvsynd.

Vidare spreds hans försoningslära härledd ur kärleksbudskapet.

Abelards brevväxling med sin elev Heloise resulterade i en vacker men tragisk kärlekssaga. Båda tvingades gå i kloster.

Bilden: Abelard och Heloise.

Skolastik. Sida 2(3)

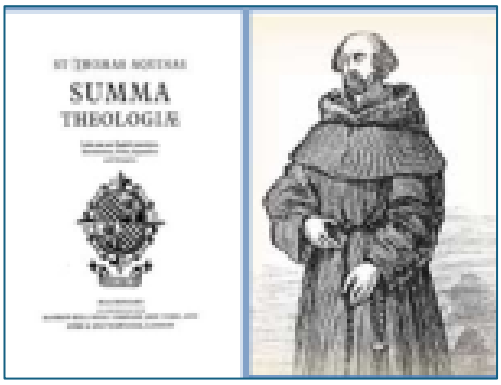

Alexander av Hales (1185-1245)

Hales kom från England men verkade i Paris.

Han skrev den analytiska boken ”Summa Theologica” som beskriver skolastikens tankesätt.

Albertus Magnus (1200-1280)

Albertus Magnus grundade en skola i Köln för universellt vetande.

Samtidigt infogade han Aristoteles filosofi i teologin.

Bonaventura (1220-1274)

Bonaventura var en italiensk franciskanmunk.

Han var en stor tänkare mycket påverkad av kyrkofadern Augustinus.

Skolastik. Sida 3(3)

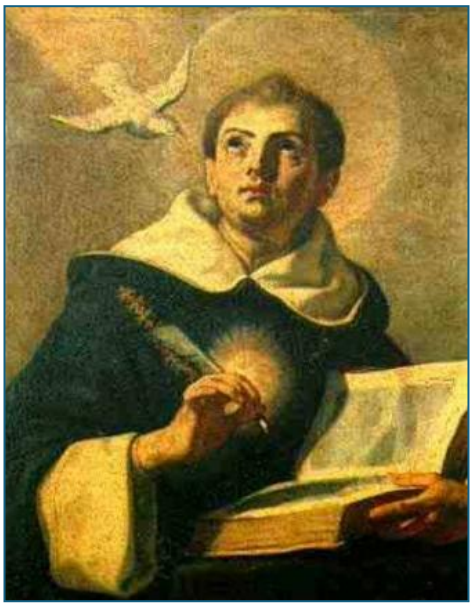

Thomas av Aquino (1225-1274)

Italienaren Thomas av Aquino är en av de största teologerna och filosoferna genom tiderna. Han vördas som helgon inom katolska kyrkan.

Thomas var en stor företrädare för skolastiken. Han anpassade Aristoteles vetenskapssyn till den teologiska.

Synsättet var att universum är evigt likt Guds existens. Ett synsätt som stod i strid med skapelseberättelsen.

Thomas av Aquinos hävdande att tron överstiger kunskapen.

Mäster Eckehart (1260-1327)

Johannes Eckehart kom från Tyskland. Han var en djup filosof och teolog. En av medeltidens största tänkare.

Eckehart hade fått sin utbildning i Paris. Där blev han påverkad alla de stora skolastikerna.

Nyplatonskt tänkande blandade han med teologisk mysticism. Innerlig tro präglad av mysticism skulle man uppnå i avskildhet enligt Eckehart.

Han var mycket älskad av sin samtid.

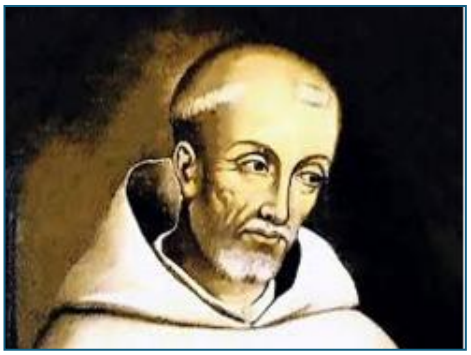

William Ockham (1285-1348)

William Ockham var franciskanmunk och ansåg att allmänbegreppen bara är namn på ting och begrepp. Detta kom att kallas nominalism som är en viktig del i filosofi och vetenskapsteori.

En enkel förklaring till nominalism är att det är människan som satt namn på ting och begrepp genom vårt tänkande och inte något människan överordnat väsen. Detta ledde till ifrågasättande av Guds roll.

Inom kyrkan ledde det nya synsättet till det som kallas universaliestriden. Striden fortsatte intensivt under tre hundra år men är fortfarande aktuell.

I kunskapsbegreppet lade Ockham mest betydelse i intuition, insikter och tro som grund för innehållet i kunskap.

Ockhams synsätt inledde brytningen med skolastiken.

Klosterordnar. Sida 1(2)

Cisterciensorden bildades 1098

Cisterciensorden grundades av benediktinmunkar som vände sig mot vällevnaden i dåtidens kloster. Med ordern följde en central ledning som spred sina regler över hela världen.

Det första klostret bildades utanför staden Dijon i byn Citeaux. Det var först när Bernard av Clairveaux och trettio andra munkar inträdde som rörelsen tog fart.

Organisatoriskt var cisterciensrörelsen en viktig länk.

Cisterciensorden i Sverige.

I Sverige grundades klostren Alvastra i Östergötland 1143, Varnhem i Västergötland 1148, Nydala i Småland 1143, Vreta nunnekloster i Östergötland 1162, Roma kloster på Gotland 1163, Riseberga nunnekloster i Närke 1180 och Gudhems nunnekloster i Västergötland cirka 1150.

Samtliga instiftades av cistercienserorden.

Bilden: Varnhems kloster.

Karmelitorden instiftades 1155

Ur tiggarordnarna bildade korsfararen Berthold av Kalabrien år 1155 en mycket sträng klosterorder vid berget Karmel i det dåvarande Palestina. Ordern bredde ut sig snabbt under korsfarartiden.

I Palestina steg oroligheterna varför ordern flyttade till Cypern och Sicilien.

Sedan 1400-talet finns en kvinnlig gren av ordern.

Dominikanorden 1216

År 1216 bildades dominikanorden med utgångspunkt från Toulouse i Frankrike.

Det var munken Dominikus (1170-1216) som var anfadern till orden.

Tyvärr fick ordern det otacksamma uppdraget att bedriva inkvisitionen dvs förföljelser av kättare. Det var under albigenserkrigen i södra Frankrike 1209-1229 som den första rensningen genomfördes av oliktänkande inom kyrkorörelsen.

Klosterordnar 2(2)

Franciskanerorden 1223

Franciskus av Assisi (1181-1226) grundade franciskanorden år 1223 i italienska Assisi. Franciskus av Assisi är en av de stora tänkarna genom tiderna.

Egendomslöshet och enkelhet blev livsformerna för munkarna som kallas ”gråbröder”.

Franciskus inlemmande av naturen i sin teologi vidgade perspektivet att inte endast omfatta människors relationer till Gud.

Klostren som kunskapsspridare

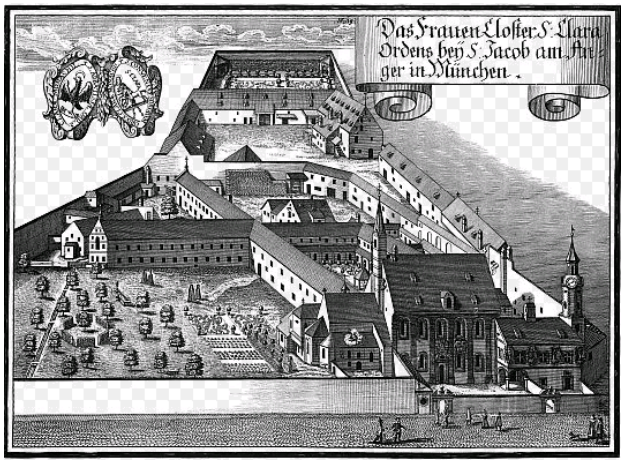

Klosterrörelsen och kyrkan var den enda sammanhållande kraften i västerlandet under många århundraden.

I klostren samlades kunskap som dokumenterades och spreds via handavskrifter. Klostren var lärcentra och så småningom skapades katedralskolor.

Bilden: Sankta Klara kloster i München.

Katedralskolorna

Katedralskolorna och dess utbyteskanaler blev något som liknar en infrastruktur för kunskapsspridning.

Med det ökade intresset för kunskap uppstod ofta universitet i symbios med katedralskolorna.

Bland de första universiteten var Bologna och Paris.

Bilden: Del av universitetet I Bologna. Ett av världens äldsta universitet.

När Sverige var katolskt

Lund ärkebiskopssäte 1104

Skåne tillhörde Danmark under flera århundraden. Stiftet i Lund bildades redan 1060 under danskt överhuvud.

År 1104 blev Lund ärkestift över de tre nordiska länderna.

Det var Erik Ejegod som vid en pilgrimsresa till Jerusalem fick rätten att bilda ett ärkestift.

Bilden: Domkyrkan i Lund

Uppsala svenskt ärkestift 1164

År 1164 installerades i Uppsala ett ärkebiskopssäte för Sverige.

Domkyrkan var då den kyrka som nu kallas Gamla Uppsala kyrka.

År 1273 flyttade man till nuvarande plats. Uppsala domkyrka började då byggas och kyrkan kunde invigas 1435.

Bilden: Domkyrkan i Uppsala

Heliga Birgitta (1303-1373)

Heliga Birgitta är Sveriges mest kända helgon. Förutom teolog och mystiker var hon politiskt aktiv.

Redan som barn hade Birgitta syner. Vid 12-årsåldern dog hennes mor. Hennes far sände då Birgitta till en släkting för att säkra en god uppfostran.

Vid 13 års ålder giftes hon bort mot sin vilja med Ulf Gudmarsson. De bosatte sig på Ulfåsa vid sjön Boren i Östergötland och fick åtta barn. Maken Ulf avled 1344.

Med maken gjorde hon flera pilgrimsresor.

Birgitta hade hela tiden uppenbarelser.

För att fira jubelåret 1350 for Birgitta till Rom.

Reformationen. Sida 1(2)

Motiven för reformationen

Ofta hörs att argumenten för reformationen var protester mot avlatsbrev, köpta kyrkliga befattningar med tillhörande frälsningslöften, oetiska leverne osv.

Detta var säkert några av orsakerna till missnöjet med den kyrka som existerade till mitten av 1500-talet.

Men den kanske viktigaste drivkraften för protesterna var att kyrkan hade monopol på det andliga budskapet.

Genom att predikningar och texter endast var på latin så kunde bara präster och verkande personer inom kyrkan tolka Bibelns innehåll och sprida budskapet. Den enskilde blev endast en lyssnare på det tolkade budskapet utan tillgång till källorna.

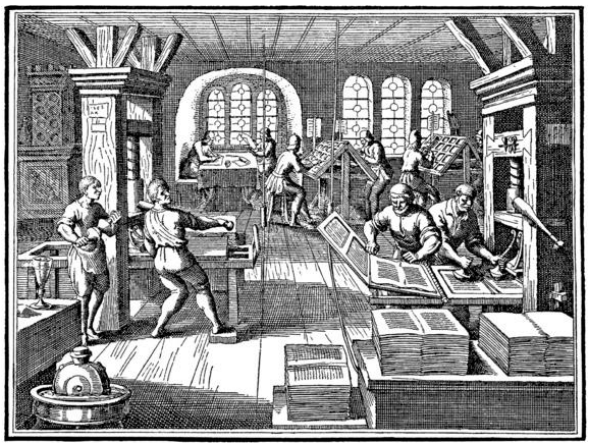

Tryckkonsten en teknisk förutsättning

En förutsättning för reformationen var spridningen av det nya budskapet. Teknologiskt sammanföll uppfinningen om boktryckarkonsten med reformationstiden. Böcker hade varit dyra och tagit lång tid att manuellt skriva av.

Den nya uppfinningen möjliggjorde att man på kort tid kunde producera och sprida Luthers texter i ett antal som översteg samtliga tidigare skapade skrifter.

En intressant jämförelse kan göras med den nya informationsteknologins påverkan på vårt samhälle.

Religionskrig och maktsträvanden

Tyvärr kom kyrkans förändringar att resultera i förfärliga krig i Europa.

Kyrkans ställning kom att blandas med världsliga maktsträvanden.

Reformationen. Sida 2(2)

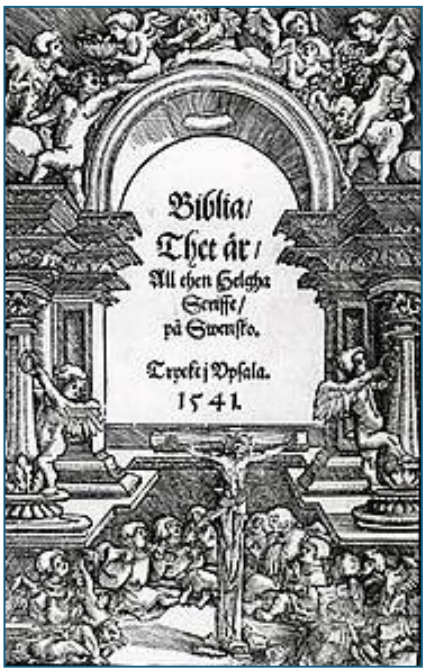

Kyrklig eller världslig makt?

Under flera århundraden tvistade den världsliga makten med den kyrkliga om rätten att utse ämbeten inom kyrkan. Förutom möjligheten att köpa sig till ämbeten uppstod tvister om utnämningar.

En viktig händelse var att kungen av Frankrike år 1307 flyttade påven till Avignon (bilden) i Frankrike. Där kom påven att stanna till 1377. Som motdrag utnämndes flera påvar. Vid något tillfälle fanns tre påvar samtidigt.

Under medeltiden var under långa tider de kyrkliga företrädarna inga goda föredömen. Inte bara stora alkoholintag var belastande. Lösa förbindelser med kvinnor var mycket vanlig.

Många troende efterlängtade det rena och allvarliga livet. Missnöjet var utbrett.

Gustav Vasa inledde reformationen 1535

Gustav Vasa hade blivit svensk konung 1523. Han blev påverkad av Olaus Petri och Laurentius André att reformera kyrkan.

Petri och Andréöversatte Bibeln till svenska. Skriften går under benämningen ”Gustav Vasas Bibel” och var klar 1541.

Luthersk reformation i Danmark och Norge

År 1536 infördes den lutherska kyrkan i unionen Danmark-Norge av kung Christian III.

Uppsala möte 1593

Vid ett stormöte i Uppsala år 1593 fastställdes officiellt att Sverige var ett lutherskt land.

Henrik VIII (1491-1547) av England

Henrik är känd för sina många äktenskap. För att kunna skilja sig och förmodligen visa att han härskade enväldigt bröt han med påven.

Som en följd kom England att genomleva många inbördeskrig. Ur kyrkligt perspektiv var bildandet av den Anglikanska kyrkan det viktigaste. Den världslige härskaren blev kyrkans överhuvud.

Bilden: Henrik VIII på tronen

Jesuitorden bildades 1540

Jesuitorden bildades av Ignatius av Loyola. År 1540 stadfäste påven att orderns syfte var att tjäna som motreformation.

Ordern fick stort inflytande på kyrkorörelsen.

Kyrkofred i Augsburg 1555

Religionsfreden i Augsburg år 1555 jämställde katoliker och lutheraners rätt till religion i Tyska Riket.

Efter reformationen

Hugenotter i Frankrike

Under 1500- och 1600-talen bildades kalvinistiska församlingar i östra Frankrike. De kallades hugenotter. Hugenotterna blev förföljda av staten och den katolska kyrkan.

Genom ett edikt i Nantes gavs alla religionsfred. Men 1685 upphävdes ediktet. Förföljelser medförde att cirka 300.000 hugenotter tvingades fly utomlands.

Först 1789 under franska revolutionen medgavs fransmännen religionsfrihet.

Peterskyrkan i Rom invigdes 1626

Den väldiga Peterskyrkan i Rom invigdes år 1626. Arbetet hade då pågått i 120 år.

Platsen för Peterskyrkan är enligt traditionen den plats där lärjungen Petrus blev avrättad år 64 (ca).

Metodismen startade 1737

John Wesley (1703-1791) var prästvigd i anglikanska kyrkan men hade en uppenbarelse som medförde att han startade metodistiska frikyrkan i England 1737.

Wesley hade påverkats i sin tro av hernhutare från Tyskland och startade en mer allvarlig kyrka. Med ledord som nykterhet och social empati startades metodiströrelsen.

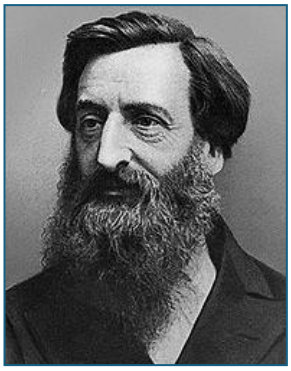

Frälsningsarmén 1865

Flera olika frikyrkorörelser uppstod efter hand. I London såg predikanten William Booth (1829-1912) det sociala eländet och startade Frälsningsarmén 1865 med organisatorisk uppbyggnad från militären.

Arbetet inriktades mot social verksamhet. Rörelsen kom till Sverige 1882.

Kyrkornas världsråd bildas 1948

Ett internationellt ekumeniskt världsråd bildades 1948.

I rådet ingår ortodoxa och protestantiska kyrkor. Den romersk-katolska kyrkan sänder representanter till möten.

För Sveriges del ingår både Svenska Kyrkan och Svenska Missionskyrkan.